

7. *Преступления против военной службы* : учеб. для вузов / под ред. Н. А. Петухова. — М. : НОРМА, 2002. — 208 с.

8. *Кримінальний кодекс України* : Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

9. *Авдеев М. И.* Энциклопедический словарь военной медицины / М. И. Авдеев. — М., 1948. — 1425 с.

10. *Авдеев М. И.* Судебная медицина : учеб. для юрид. ин-тов / М. И. Авдеев. — М. : Юридическая литература, 1953. — 518 с.

11. *Кримінальний кодекс України* : науково-практичний коментар. — 8-ме вид., перероб. та доповн. / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. — Х. : Одіссей, 2012. — 904 с.

12. *Матеріали справи № 1/2024/539/12* Ленінського районного суду м. Харкова. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/26714421>.

13. *Уголовное право.* Общая и Особенная части / под ред. Н. Г. Кадникова. — М. : Городец, 2006. — 911 с.

14. *Беккариа Ч.* О преступлениях и наказаниях / Ч. Беккариа. — М. : ИНФРА-М, 2010. — 184 с.

Вікторія Володимирівна ЛІСНЯК,

голова Криничанського районного суду Дніпропетровської області

ПРО ВАДИ КОНСТРУКЦІЇ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 320 КК УКРАЇНИ

Стаття 320 КК України (порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів) складається із двох частин, а саме:

«1. Порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, а також порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів чи речовин, — **караються...**

2. Ті самі дії, вчинені повторно, або якщо вони спричинили нестачу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у великих розмірах, або призвели до викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних ре-

човин, їх аналогів чи прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем, — караються...».

Ознайомлення з наведеним текстом переконує в тому, що конструкція статті далеко не бездоганна. Актуальність проблеми посилюється, окрім того, самим фактом криміналізації аналізованих діянь — таке рішення законодавця пов'язане із соціальним очікуванням реального профілактичного впливу у сфері обігу зазначених засобів і речовин. Водночас вивчення юридичних джерел свідчить про таке: в Україні спеціальне дослідження проблеми кримінальної відповідальності за порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів на дисертаційному рівні не проводилося. Врахування бодай зазначеної обставини дозволяє стверджувати, що пізнання будь-яких питань, пов'язаних з цією проблемою, у тому числі і стосовно бланкетності, є надзвичайно важливим для теорії і практики.

Застосування ст. 320 КК України безпосередньо пов'язано з необхідністю володіння інформацією стосовно антинаркотичного законодавства. Це законодавство складають закони України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» (далі — Закон «Про наркотичні засоби...») у редакції від 22 грудня 2006 р., «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» (далі — Закон «Про заходи протидії незаконному обігу...»), а також відповідні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств [1].

Системний аналіз антинаркотичного законодавства в аспекті аналізованої теми свідчить про наявність у ньому багатьох вад, серед яких: брак оптимальної диференціації кримінальної відповідальності; суперечливість окремих положень законів та інших нормативно-правових актів; невідповідність законів «Про наркотичні засоби...» і «Про заходи протидії незаконному обігу...» реаліям життя, що значною мірою компенсується іншими нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів; завеликий масштаб криміналізації діянь, передбачених ч. 1 ст. 320 КК України (з урахуванням конструкції складу злочину як формального), що заперечує ідею економії кримінально-правової репресії.

Розглянемо деякі законодавчі вади, що нами окреслені.

1. Передусім варто акцентувати на тому, що поняття «обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» — за обсягом його складових (певних діянь), передбачених

ст. 320 КК України, не збігається з поняттям (та його визначенням) «обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», яке сформульоване у ст. 1 Закону «Про наркотичні засоби...». Так, диспозиція аналізованої норми містить діяння, які не згадуються у зазначеному Законі, а саме: облік, реалізація, розподіл, торгівля, придбання; у назві і тексті статті, на відміну від Закону, вживається поняття аналогів наркотичних засобів чи психотропних речовин, обіг яких в Україні заборонено. Водночас у ч. 1 ст. 320 КК України не передбачена відповідальність за порушення встановлених правил розроблення наркотичних засобів.

2. Стосовно аналізованого складу злочину слід зазначити, що порушення правил обігу наркотичних засобів можливе як у формі дії, так і бездіяльності. Наприклад, облік наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів означає фіксування повної і достовірної інформації (відомостей) суб'єктом господарювання про його діяльність у сфері обігу зазначених засобів і речовин шляхом її накопичення, узагальнення і зберігання. Серед заходів контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів Законом України «Про наркотичні засоби...» передбачені: *створення системи звітної та облікової документації* у сфері такого обігу; *проведення* відповідними суб'єктами господарювання *інвентаризації* наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та *реєстрації операцій* з ними у процесі діяльності (ст. 6). Невиконання чи неналежне виконання цих приписів Закону (нестворення, непроведення, нереєстрація) і є бездіяльність суб'єкта господарювання в аналізованій сфері. Зокрема, якщо певна відповідальна особа у спеціальному журналі (книзі) обліку, лімітно-забірній карті не відображатиме всю передбачену відповідним нормативно-правовим актом інформацію про надходження, видачу, списання наркотиків, психотропних речовин або прекурсорів, це означатиме, що вона вчинила досліджуваний нами злочин у формі бездіяльності.

Таким чином, у ст. 320 КК України йдеться загалом про діяння, а тому *варто визнати некоректним формулювання*, що містить ч. 2 ст. 320 КК України, — «Ті самі дії...».

3. Серед кваліфікуючих ознак аналізованого злочину — спричинення ним нестачі наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у *великих розмірах*. Поняття «великий розмір» зазначених засобів і речовин «визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної полі-

тики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу» (примітка до ст. 305 КК України).

Такими органами є відповідно Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ України) і Державна служба України з контролю за наркотиками (ДСКН України). При цьому доречно звернути увагу на термінологічне і змістовне неузгодження зазначеної примітки до ст. 305 КК України та Закону України «Про наркотичні засоби...» [2], Положення про Міністерство охорони здоров'я України [3] і Положення про Державну службу України з контролю за наркотиками [4]. Окрім того, слід зазначити, що Таблиці затверджені наказом МОЗ України монополярно, без участі ДСКН України.

Для вирішення питання про розміри предмета злочину, передбаченого ч. 2 ст. 320 КК України, необхідно звернутися до Таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу (затверджені наказом МОЗ України у редакції від 29 липня 2010 р. № 634) [5]. Зокрема, великими розмірами, згідно з Таблицею 1, визнається така кількість наркотичних засобів: канабісу — від 500 до 2500 г, макової соломи — від 500 до 5000 г, трамадолу — від 5 до 50 г; згідно з Таблицею 2 великими розмірами психотропних речовин визнається, наприклад, така кількість: амфетаміну — від 1,5 до 15 г, барбіталу — від 50 до 500 г.

При цьому необхідно взяти до уваги, що в Таблицях не виділені за назвою кількісні параметри наркотичних засобів і психотропних речовин, які перебувають між їх невеликими і великими розмірами. Вони (ці кількісні показники) фактично мають певний інтервал і тому відображають самостійні розміри таких засобів і речовин. Отже, їх можна назвати як значні розміри наркотичних засобів і психотропних речовин. Наприклад, від 5 г (невеликий розмір) до 500 г (великий розмір) — значні розміри наркотичного засобу «канабіс»; від 5 г (невеликий розмір) до 50 г (великий розмір) — значні розміри психотропної речовини «барбітал».

З урахуванням наведеного постає питання щодо необхідності подальшої диференціації кримінальної відповідальності за діяння, передбачені ст. 320 КК України. Зокрема, у частині першій зазначеної статті доцільно сформулювати матеріальний склад злочину. Для цього ч. 1 ст. 320 КК України після слів «призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів чи речовин» пропонуємо доповнити словами «якщо вони спричинили їх нестачу у значних розмірах...». Водночас діяння, що заборонені відповідно до чинної

редакції ч. 1 ст. 320 КК України, в оновленому кримінальному законодавстві слід віднести до категорії кримінальних проступків.

Варто підкреслити, що Таблиця 3 не визначає невеликих розмірів прекурсорів, тобто невеликі і значні розміри цих речовин «взаємно поглинуті», не розмежовані. Така ситуація видається ненормальною, оскільки відповідні незаконні дії з прекурсорами караються за ч. 1 ст. 311 КК України незалежно від того, вчинені вони у невеликих чи у великих розмірах. Водночас аналогічні дії — незаконні виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання, але вже наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах, не утворюватимуть складу злочину (ч. 1 ст. 309 КК України), а міститимуть ознаки складу адміністративного проступку — передбаченого ч. 1 ст. 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) [6]. І це при тому, що аналізовані дії з прекурсорами цілком справедливо визнаються менш суспільно небезпечними порівняно з наркотичними засобами або психотропними речовинами. Це — з одного боку. Якщо ж порівняти санкції ч. 1 ст. 320 і ч. 1 ст. 311 КК України, то відкриється ще одна нелогічна картина — лише за порушення встановлених правил обігу прекурсорів (без настання будь-яких наслідків) передбачено більш суворе покарання, ніж за незаконні дії з такими речовинами. Ця вада слугує додатковим аргументом на користь формулювання ч. 1 ст. 320 КК України як такої, що передбачатиме матеріальний склад злочину.

Л і т е р а т у р а

1. Лісняк В. В. Про бланкетний характер диспозиції у ст. 320 Кримінального кодексу України // Наука і правоохорона. — 2013. — № 3. — С. 154—162.

2. У ст. 5 Закону України «Про наркотичні засоби...» міститься таке формулювання: «центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр>

3. Відповідно до п. 1 Положення про Міністерство охорони здоров'я України МОЗ України є центральним органом виконавчої влади, «головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, формуванні державної політики у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів, протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням». (Положення про Міністерство охорони здоров'я України, затверджене

Указом Президента України від 13 квітня 2011 р. № 467) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/467/2011>

4. Відповідно до п. 1 Положення про Державну службу України з контролю за наркотиками ДСКН України є центральним органом виконавчої влади, «головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у сфері формування та забезпечення реалізації державної політики з питань обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також координації діяльності органів виконавчої влади з цих питань» (Положення про Державну службу України з контролю за наркотиками, затверджене Указом Президента України від 13 квітня 2011 р. № 457) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/457/2011>

5. *Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00>

6. Принагідно зазначимо, що у назві та ч. 1 ст. 44 КУпАП не згадується про «виготовлення» наркотичних засобів або психотропних речовин; у той самий час ч. 2 цієї статті (заохочувальна норма) передбачає можливість звільнення від адміністративної відповідальності і за «виготовлення». Тобто особа може бути визнана правопорушником у вчиненні дії, за яку не встановлена відповідальність.

Оксана Василівна ХЛОПЧИК,

аспірант кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДОЦІЛЬНОСТІ ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Характерною рисою сучасної кримінальної політики у сфері боротьби із злочинністю є поєднання примусових заходів та заходів заохочення. Відповідно до ст. 2 Кримінального кодексу України (далі — КК України) вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, є підставою для її притягнення до кримінальної відповідальності. Разом з цим в кримінальному законодавстві передбачена можливість застосування альтернативних кримінальній відповідальності заходів. Однією з таких альтернатив є звільнення особи, яка вчинила злочин, від кримінальної відповідальності за цей злочин [1, с. 11].